

EVRENSEL PARLAMENTO'24

İnsan Hakları Meclisi

Çalışma Rehberi

Kapsam: Çalışma hayatındaki adaletsizlikler

Geçmiş: Sanayi Devrimi döneminde işçilerin ağır çalışma koşullarına maruz kalması ve temel haklarının ihlali

Günümüz: Katar 2022 Dünya Kupası stadyum inşaatında göçmen işçi ölümleri

Gelecek: İşyerlerinde çalışanlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı ve eşitsizliklerin devam etmesinin toplum üzerindeki etkileri nasıl olacak

Meclis Başkanı: Ela Toraman

Meclis Başkan Yardımcısı: Ömer Efe Aksöz

Akademik Ekip Üyesi: Derin Şilit

İçerik Tablosu

A. Meclisin Kapsamı ve Açıklaması

B. Kapsamla İlgili Genel Terimler

C. GEÇMİŞ Konusu ve Açıklaması

D. GEÇMİŞ Alt Başlıkları

E. GÜNÜMÜZ Konusu ve Açıklaması

F. GÜNÜMÜZ Alt Başlıkları

G. GELECEK Konusu ve Açıklaması

H. GELECEK Alt Başlıkları

I. KAYNAKÇA

A. Meclisin Kapsamı ve Açıklaması

Tüm insanların, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yalnızca insan olmalarından ötürü eşit, özgür ve onurlu bir yaşam sürme hakkına sahip olması “insan hakları” olarak tanımlanmaktadır. Bu haklar, ırk, cinsiyet, renk, din, dil, yaş, ulusal köken, düşünce, toplumsal statü veya ekonomik durum gibi farklılıklara bakılmaksızın herkes için eşit geçerliliğe sahiptir. İnsan haklarının temelinde; yaşam hakkı, kişi güvenliği, düşünce ve ifade özgürlüğü gibi birinci kuşak haklar; çalışma hakkı, adil ve eşit ücret alma hakkı, insan onuruna yakışır çalışma ve yaşam koşullarına erişim gibi ikinci kuşak haklar ve temiz bir çevrede yaşama hakkı, özel hayatın korunması gibi üçüncü kuşak haklar yer almaktadır.

Özellikle işçi hakları, ikinci kuşak haklar kapsamında değerlendirilen, sosyal ve ekonomik hakların temel bir parçasıdır. Çalışma hakkı, sendika kurma ve sendikaya üye olma özgürlüğü, toplu sözleşme hakkı, adil ve güvenli çalışma koşulları, eşit işe eşit ücret ilkesi, çocuk işçiliğinin önlenmesi ve insan onuruna yakışır bir yaşam standardına ulaşma hakkı, temel işçi hakları arasında yer almaktadır. İşçi hakları, yalnızca bireysel bir hak olmaktan çıkmış, toplumsal barış ve adaletin sağlanması için zorunlu hale gelmiştir.

Dünya tarihine bakıldığında işçi haklarının temellerinin 19. yüzyılda sanayi devrimine dayandığı ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 1919 yılında kurulmasıyla güçlendiği görülmektedir. 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde “çalışma hakkı” temel haklar arasında yerini almış, 1966 tarihli Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ile de işçi hakları uluslararası alanda daha güçlü bir koruma altına alınmıştır. Günümüzde işçi hakları, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Çalışma Örgütü ve diğer insan hakları kuruluşları tarafından korunmakta ve geliştirilmek istenen öncelikli alanlardan biridir. Öyle ki ILO, dünya çapında çalışma standartlarını belirleyen ve işçi haklarının uygulanmasını takip eden en önemli kurumlardan biri olarak faaliyet göstermektedir.

Ne var ki, günümüzde işçi haklarının ihlal edilme sıklığı, bunların korunması için gösterilen çabalara rağmen azalmamış, hatta bazı sektörlerde artış göstermiştir. Düşük ücretle çalıştırılan işçiler, kayıt dışı ve güvencesiz istihdam, iş kazaları ve meslek hastalıkları gibi sorunlar hâlâ çözüm bekleyen ciddi meselelerdir. Özellikle savaş bölgelerinde, afetlerden etkilenen alanlarda ve kriz durumlarında zorla çalıştırma, çocuk işçiliği, göçmen işçilerin sömürülmesi ve kölelik benzeri uygulamalar gibi insan hakları ihlalleri sürmektedir. Bugün hâlâ milyonlarca işçi, insan onuruna aykırı koşullarda çalışmakta ve temel haklardan mahrum bırakılmaktadır.

İnsan Hakları Meclisi, geniş kapsamlı bir platform olarak meclis üyelerine işçi haklarını tüm yönleriyle tartışma fırsatı sunmaktadır. Zamansız bir mesele olan işçi hakları, geçmişten günümüze ve geleceğe uzanan bir süreçte ele alınacaktır. Sanayi Devrimi'nin başlangıcındaki çocuk işçiliğinden günümüzde dijital platform işçilerinin haklarına kadar uzanan bir yelpazede, meclis üyelerinden tüm tarafları dikkate alarak, yaşanmış, hâlen yaşanmakta olan ve gelecekte yaşanması olası işçi hakları ihlallerine karşı etkili çözüm yolları bulmaları beklenmektedir.

B. Kapsamla İlgili Genel Terimler

İşçi Hakları: Çalışan bireylerin adil ücret, güvenli çalışma koşulları, sosyal haklar ve örgütlenme özgürlüğü gibi haklarını kapsayan hukuki ve sosyal düzenlemelerdir.

Sömürgecilik: Bir devletin başka bir bölge veya ülke üzerinde siyasi ve ekonomik kontrol kurarak doğal kaynaklarını ve iş gücünü kendi çıkarları doğrultusunda kullanmasıdır.

Kapitalizm: Üretim araçlarının özel mülkiyet altında olduğu, serbest piyasa koşullarına dayalı ekonomik sistemdir. Kâr maksimizasyonu temel hedeftir ve işçi-emek ilişkisi üzerine kuruludur.

Burjuvazi: Kapitalist sistemde üretim araçlarını elinde bulunduran ve ekonomik gücü yönlendiren sosyal sınıftır. Tarihsel olarak sanayi devrimiyle birlikte güç kazanmıştır.

Sendikalaşma: İşçilerin haklarını korumak ve çalışma koşullarını iyileştirmek amacıyla oluşturdukları örgütlenme sürecidir. Grev, toplu pazarlık ve protesto gibi yöntemlerle işverenlere karşı hak mücadelesi yürütürler.

Proletarya: Kapitalist sistemde üretim araçlarına sahip olmayan, emeğini satarak geçimini sağlayan işçi sınıfıdır. Karl Marx tarafından kapitalist düzenin en önemli unsurlarından biri olarak tanımlanmıştır.

GEÇMİŞ KAPSAMI:

Sanayi Devrimi Döneminde İşçilerin Ağır Çalışma Koşullarına Maruz Kalması ve Temel Haklarının İhlali

C. GEÇMİŞ Konusu ve Açıklaması

A-) KONUYA GENEL BAKIŞ

18.yy ikinci yarısı itibariyle İngiltere Yarımadası'nda başlayan ve kısa sürede Avrupa'dan dünyaya yayılan Sanayi Devrimi'ni basit usulde el işçiliği ile üretim yapan işletmelerin yerine makine vasıtasıyla üretim yapan işletmelerin kurulması olarak tanımlayabiliriz. 18.yüzyılda birçok Avrupa ülkesinden ileri durumda olan İngiltere; borsa ve bankacılık gibi önemli sektörlerde ön planda olması, döneminin en büyük sömürge devleti olması bu sebepten yeterli hammadde kaynaklarını elinde tutuyor olması tarihteki en köklü ekonomik ve toplumsal dönüşümlerden birinin merkezi olmasını sağlamıştır. Sanayi Devrimi'ne giden yolda ilk adımları buharlı makinenin İskoç kökenli olup İngiltere'de yaşamış olan James Watt tarafından icat edilmesiyle atılmıştır. Akabinde fabrikaların kurulması, toplu üretime geçilmesi ekonomik ivmenin yükselişini sağlamıştır. Ekonomik dengelerin değişmesiyle beraber yeni sosyal sınıflar ortaya çıkmıştır.

B-) PROLETARYA (İŞÇİ SINIF)

Makinenin icadı ve fabrikalaşmanın başlamasıyla birlikte, dönemin ana üretim merkezleri olan atölyeler, fabrikaların sağladığı ucuz üretim maliyetleri ve seri üretim kapasitesi karşısında rekabet edemez hale gelmiştir. El emeğine dayalı üretim yapan atölyeler hızla kapanmaya başlamış, bu süreçte işlerini kaybeden usta, kalfa ve çıraklar; sahip oldukları bilgi ve beceri düzeyi ne olursa olsun, vasıflı ya da vasıfsız işçi konumuna düşerek geniş işçi kitlelerinin arasına katılmışlardır.

Fabrika sistemiyle birlikte, üretim süreci köklü bir değişime uğramış; işçi-işveren ilişkileri de dönüşüm geçirmiştir. Usta ile çırak arasındaki o döneme özgü samimi ve kişisel bağlar ortadan kalkmış, bunun yerine katı bir emek-sermaye ilişkisi ortaya çıkmıştır. Artık işçiler, doğrudan işverenin sermayesi karşısında yalnızlaşmış ve pazarlık gücünü yitirmiştir. Tek başlarına haklarını savunmaları neredeyse imkânsız hale gelmiş, işçilerin çalışma koşulları, ücretleri ve iş güvenliği tamamen işverenin inisiyatifine bırakılmıştır.

Bu yeni üretim düzeninde işçiler, ağır çalışma koşulları, uzun mesai saatleri ve düşük ücretler karşılığında çalışmak zorunda kalmışlardır. Haklarını koruyabilmenin ve yaşam koşullarını iyileştirmenin yolu ise ancak kolektif mücadelelerden ve sendikal örgütlenmeden geçer hale gelmiştir

C-) İŞÇİLERİN YAŞAM KOŞULLARI

Sanayi Devrimi'yle büyük bir hızla gelişen İngiltere'de kırsaldan kentlere büyük bir göç dalgası yaşanmıştır. Ancak bu nüfus artışını destekleyecek bir konut kapasitesi olmadığından, hiçbir geliştirme planı, sıhhi yönetmelik ve yapı yönetmeliği olmadan şehirleşme gerçekleşmiştir. Bu da tahmin edileceği üzere düşük gelirli kesimin, kalabalık aileleriyle birlikte çok düşük standartlarda, küçücük gecekondularda yaşamak zorunda kalmalarına sebep olmuştur. Bu koşullarda yaşayan işçiler, aynı zamanda günde ortalama 12 ila 16 saat

süren mesailere, hafta sonu tatili veya belirli bir dinlenme hakkı olmaksızın devam eden insanlık dışı bir iş temposuna katlanmak zorunda kalmışlardır.

Çalışma ortamları da aynı şekilde yetersiz havalandırma, aşırı sıcaklık veya soğuk, tehlikeli makineler ve hijyen eksikliğiyle dikkat çekmiştir. Özellikle madenlerde ve tekstil fabrikalarında çalışan işçiler, sıklıkla iş kazalarına ve meslek hastalıklarına maruz kalmıştır.

Kadınlar ve çocuklar, erkek işçilere kıyasla daha düşük ücretlerle çalıştırılmış, aynı zamanda fiziksel olarak ağır işlerde istihdam edilmiştir. 9-10 yaşındaki çocuk işçiler, dar alanlarda çalışabilmeleri nedeniyle özellikle maden ocaklarında ve tekstil makinelerinde tercih edilmiştir. Bunun sonucunda çocuk işçilerin eğitim ve gelişim hakları büyük ölçüde ihlal edilmiştir.

Fabrikalarda iş sağlığı ve güvenliği önlemleri yetersiz kalmıştır. Çalışanlar, iş kazaları durumunda herhangi bir tazminat veya sağlık güvencesinden yoksun bırakılmıştır. Ücretler çoğu zaman yoksulluk sınırının altında kalmış, bu durum işçileri barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada zor durumda bırakmıştır.

D-) BURJUVAZİ

Sanayi Devrimi ile birlikte burjuvazi, ekonomik ve toplumsal hayatta güçlü bir sınıf olarak ortaya çıktı. 18. yüzyılın ortalarında başlayan bu devrim, üretim araçlarının makinelerle donatılması ve fabrikaların kurulmasıyla, sermaye sahiplerinin yani burjuvazinin zenginleşmesini sağladı. Sanayi üretiminin hızlanmasıyla, ticaret ve bankacılık gibi alanlara yatırım yapan burjuva sınıfı, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve politik güce de sahip oldu. Burjuvazi; işçi sınıfı üzerinde kontrol kurarken, toplumsal sınıf ayrımlarını daha da belirginleştirdi ve zengin ile fakir arasındaki uçurumun büyümesine neden oldu. Ancak bu süreç, kapitalist ekonomi anlayışının güçlenmesi ve modern sanayileşmenin temelini atılması açısından önemli bir dönüm noktası oldu.

E-) SENDİKALAR VE İŞÇİ HAREKELERİ

Sanayi Devrimi sürecinde işçilerin zor koşullarda çalışması, onları haklarını savunmak için örgütlenmeye itti. Bu dönemde kurulan işçi sendikaları ve işçi hareketleri, ağır çalışma koşulları, düşük ücretler ve uzun çalışma saatlerine karşı bir tepki olarak doğdu. Başlangıçta, işçilerin örgütlenmeleri yasaklanmış, sendikalar kanun dışı ilan edilmişti. Ancak, işçiler gizli birlikler kurarak hak arayışlarını sürdürdü. İngiltere’de 1824 yılında işçi örgütleri yasal hale gelince sendikalaşma hareketleri hız kazandı. Özellikle vasıflı işçiler tarafından kurulan ilk sendikalar, ücret artışı, çalışma saatlerinin azaltılması ve iş güvenliği gibi temel talepler etrafında birleşti.

Zamanla sendikalar, yalnızca ekonomik taleplerle sınırlı kalmayıp politik mücadeleye de katıldılar. İşçilerin siyasal haklar kazanması için önemli adımlar atıldı. Örneğin, İngiltere’de

"Chartist" hareket, işçilere oy hakkı sağlamak ve daha adil bir temsil sistemine ulaşmak için mücadele etti. Bu dönemde yapılan grevler, iş bırakma eylemleri ve toplu pazarlık süreçleri işçi sınıfının güçlenmesini sağladı. İşçi sendikaları, zaman içinde toplu sözleşmeler yapabilen ve işçilerin haklarını koruyabilen güçlü kurumlar haline geldi.

Sanayi Devrimi sonrası işçi hareketleri, farklı ülkelerde farklı modellerle gelişti. İngiltere, sendikacılığın beşiği olarak kabul edilirken; Kıta Avrupası'nda ve Amerika'da farklı sendikal anlayışlar ortaya çıktı. Bu hareketler, yalnızca işçilerin haklarını savunmakla kalmadı, aynı zamanda sosyal güvenlik sistemlerinin, işçi yasalarının ve modern çalışma haklarının temelini de oluşturdu. Sendikaların öncülüğünde işçiler, daha insanca çalışma koşulları elde ederek toplumsal değişimlerin önemli bir parçası oldular.

F-) ULUSLAR ARASI KURUMLAR VE ANLAŞMALAR

Sanayi Devrimi döneminde işçi haklarını korumaya yönelik ilk adımlar, ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli anlaşmalar ve kurumlar aracılığıyla atılmıştır. 19. yüzyıl boyunca işçilerin ağır ve insanlık dışı çalışma koşulları, çocuk ve kadın emeğinin sömürülmesi, işçi sınıfının hak arayışlarını hızlandırdı. Bu talepler doğrultusunda önce yerel düzeyde işçi yasaları çıkarılmış, ardından uluslararası girişimler başlamıştır. Uluslararası düzeyde en önemli adımlardan biri, 1919 yılında kurulan Milletler Cemiyeti'ne bağlı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'dür. ILO, işçi haklarını korumak ve çalışma koşullarını iyileştirmek amacıyla kurulmuş ilk uluslararası kuruluştur. ILO, çalışma saatlerinin sınırlandırılması, çocuk işçiliğinin yasaklanması, adil ücret politikaları ve iş güvenliği gibi konularda uluslararası sözleşmeler hazırlamış ve ülkelerin bu sözleşmeleri uygulamalarını teşvik etmiştir.

Sanayi Devrimi sonrasında özellikle Avrupa'da çıkarılan "Fabrika Yasaları" da işçilerin korunmasında önemli bir rol oynamıştır. İngiltere'de 1833 Fabrika Yasası ile çocuk işçiliği düzenlenmiş, çalışma saatleri sınırlandırılmış ve ilk fabrika denetçiliği sistemi kurulmuştur. Zamanla bu yasalar diğer ülkelere de örnek olmuş, işçi haklarını koruyan ulusal ve uluslararası düzenlemelerin temelini oluşturmuştur.

D. GEÇMİŞ Alt Başlıkları

İşçi haklarını korumak için hukuki ve yasal düzenlemeler neler olabilir?

Sınıf farklılıkları nasıl en aza indirilebilir?

Fabrikalar işçileri nasıl sömürdü?

Sanayi Devrimi işçilerin yaşamını nasıl değiştirdi?

Hükümetler ve işverenler işçi hakları konusunda nasıl bir politika izledi?

Kapitalizm ve işçi hakları arasındaki çatışma nasıl şekillendi?

Sanayi Devriminin işçi sınıfı ve burjuvazi üzerindeki etkileri nelerdi?

Sendikalar ve işçi hareketleri nasıl ortaya çıktı?

GÜNÜMÜZ KAPSAMI:

Katar 2022 Dünya Kupası Stadyum İnşaatında Göçmen İşçi Ölümleri

E. GÜNÜMÜZ Konusu ve Açıklaması

A-) KONUYA GENEL BAKIŞ

Katar 2022 FIFA Dünya Kupası, yalnızca spor dünyasının en büyük organizasyonlarından biri olarak değil, aynı zamanda insan hakları ihlalleri ve göçmen işçilerin yaşam koşulları açısından da yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Turnuvanın düzenlenmesine yönelik büyük altyapı projeleri, başta Güney Asya ülkelerinden gelen göçmen işçiler olmak üzere yüz binlerce işçiyi kapsamıştır. Ancak, bu işçilerin çalışma koşulları, iş güvenliği önlemlerinin yetersizliği ve işçi haklarının ihlali küresel çapta tartışmalara neden olmuştur.

İngiltere merkezli The Guardian gazetesinin 2021 yılında yayımladığı bir araştırmaya göre, Katar'da Dünya Kupası hazırlıkları kapsamında 2010 yılından itibaren 6500'den fazla göçmen işçi hayatını kaybetmiştir. Resmi Katar yetkilileri bu sayının doğrudan stadyum inşaatlarından kaynaklanmadığını savunsa da insan hakları örgütleri, bu ölümlerin büyük bir bölümünün çalışma koşullarıyla bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Uluslararası medya ve insan hakları örgütleri, aşırı sıcak hava koşulları, uzun çalışma saatleri, düşük ücretler ve iş kazaları nedeniyle ölümlerin kaçınılmaz hale geldiğini vurgulamıştır.

FIFA ve Katar yönetimi, eleştirileri hafifletmek amacıyla işçi haklarına yönelik bazı reformlar gerçekleştirmiştir. 2020 yılında Katar, Kafala sisteminde reform yaparak işçilerin iş değiştirme haklarını genişletmiş ve asgari ücret uygulamasını getirmiştir. Ancak, bağımsız insan hakları kuruluşları ve sendikalar, bu düzenlemelerin uygulamada yetersiz kaldığını ve işçilerin hala birçok hak ihlaline maruz kaldığını öne sürmektedir.

Özellikle tekstil fabrikaları ve maden ocaklarındaki göçmen işçilerle benzer şekilde, Katar'daki stadyum inşaatlarında da iş güvenliği önlemlerinin yetersiz olduğu, birçok işçinin sağlık hizmetlerine erişiminin sınırlı olduğu ve iş kazaları durumunda yeterli tazminat alamadığı rapor edilmiştir. Bu durum, Katar 2022 Dünya Kupası'nın "iş cinayetleri" gölgesinde gerçekleştiği eleştirilerine yol açmıştır.

Uluslararası baskılar sonucunda FIFA ve Katar yönetimi, turnuva öncesinde işçi hakları konusunda daha fazla taahhütte bulunmuş, ancak birçok örgüt, bu taahhütlerin gerçeğe tam olarak yansımadığını iddia etmiştir. Dünya Kupası'nın tamamlanmasının ardından da, Katar'daki göçmen işçilerin yaşam koşulları ve hakları konusundaki tartışmalar devam etmektedir.

B-) KATAR 2022 DÜNYA KUPASI ALTYAPI PROJELERİ

2010 yılında Katar'ın 2022 FIFA Dünya Kupası'na ev sahipliği yapma hakkı kazanmasından itibaren turnuva için altyapı projelerine yaklaşık 220 milyar dolar harcayarak tarihin en pahalı turnuvasını düzenlemiştir. Bu kapsamda, turnuvaya ev sahipliği yapan 8 stadyum inşa edilmiş veya yenilenmiştir. Özellikle, Lusail Stadyumu yaklaşık 80.000 kişi kapasiteli olup final maçına ev sahipliği yapmıştır. Ulaşım altyapısında Doha Metrosu, 76 kilometrelik ray hattı ve 37 istasyonla günlük 600.000'den fazla yolcu kapasitesine ulaşmıştır. Hamad Uluslararası Havalimanı'nın genişletilmesiyle yıllık yolcu kapasitesi 58 milyona çıkarılmıştır. Konaklama açısından, Katar Dünya Kupası için 130.000'den fazla otel odası hazır hale getirmiş, 1,4 milyondan fazla turist ülkeye giriş yapmış ve otel doluluk oranları %90'ın üzerine çıkmıştır.

Ayrıca, yeni inşa edilen Lusail City gibi turistik bölgelerle birlikte Katar, uzun vadeli turizm hedefleri doğrultusunda büyük bir gayrimenkul ve konaklama altyapısı oluşturmuştur. Bu projeler kapsamında 200.000'den fazla konut birimi planlanmıştır.

C-) İŞÇİ ÖLÜMLERİ VE ÇALIŞMA KOŞULLARI

Geçtiğimiz 10 yıl içinde Katar, 2022'deki Dünya Kupasına hazırlık olarak eşi görülmemiş bir inşaat programı başlattı. Bu programı yürütmek üzere gelen göçmen işçilerle Katar'ın nüfusu nerdeyse iki katına çıktı ve göçmenler ülkedeki işgücünün %95'ini oluşturan devasa bir nüfus haline geldi. Peki göçmen işçi nüfusun bu kadar büyük olduğu bu ülkede onlara yönelik yapılan hukuki düzenlemeler ve yaşam koşulları hakkında neler biliyoruz? İnsan hakları örgütleri ve uluslararası medya, işçilerin uzun çalışma saatleri, düşük ücretler, sıcak hava koşulları ve iş güvenliği eksiklikleri nedeniyle ciddi mağduriyetler yaşadığını rapor etmiştir. Özellikle yaz aylarında sıcaklığın 50°C'ye ulaştığı Katar'da işçilerin güneş altında uzun saatler çalışması, sıcak çarpması ve diğer sağlık sorunlarına yol açmıştır. The Guardian gazetesinin 2021'de yayınladığı rapora göre hazırlık sürecinde hayatını kaybeden göçmen sayısı 2010 yılından itibaren 6 bin 500'den fazla. Ancak Dünya Kupası şefi Hassan Al Thawadi bu rakamları kabul etmeyerek stadyum inşaatlarında 50 kişinin hayatını kaybettiğini açıkladı. Al Thawadi, ölen işçilerin sayısına ilişkin "Tahminen 400 civarında, 400 ila 500 arasında... Tam rakamı bilmiyorum" ifadelerini kullandı. Doğrudan turnuva için yapılan inşaatlarda 3 ölüm yaşandığını, ancak bu sayının tüm altyapı projeleri için yüzleri bulduğunu belirten Al Thawadi şunları kaydetti: "Şantiyelerdeki sağlık ve güvenlik standartları her yıl, en azından bizim sorumlu olduğumuz Dünya Kupası şantiyelerinde giderek iyileşiyor. Almanya ve İsviçre işçi sendikası temsilcileri, Dünya Kupası stadyumlarında yapılan çalışma ve iyileştirmeleri takdir ettiler..." Ancak istatistiksel verilere ve yapılan uygulamalara bakıldığında sağlık ve güvenlik şartları pek takdir edilesi değil. Katar'da göçmen işçilere "Kafala" adı verilen bir sistem uygulanıyor. Bu sisteme göre işçilerin iş değiştirme olanakları büyük oranda kısıtlanıyor ve büyük bir çoğunluğunun pasaportuna el konuluyor. Bu şekilde işçiler berbat çalışma koşullarında çalışırken ülkeye hapsolüyorlar. Katar yönetimi ve FIFA, gelen eleştiriler üzerine işçi haklarını iyileştirmeye yönelik bazı reformlar gerçekleştirmeye çalışarak 2020 yılında Kafala sistemi üzerinde yapılan değişikliklerle işçilerin işverenlerinden izinsiz iş

değiştirmelerine izin verilmiş ve asgari ücret uygulaması getirilmiş olsa da, birçok insan hakları örgütü bu reformların uygulamada yetersiz kaldığını ve işçilerin büyük bir kısmının hâlâ sömürüldüğünü rapor etmiştir. Kenyalı bir göçmen işçi olan Jacob'a göre, *“Değişim kağıt üzerinde geldi ama sahada değişmedi... Hala ürkütücü.”*

D-) ULUSLARARASI TEPKİLER

Katar'ın 2022 FIFA Dünya Kupası'na ev sahipliği yapması, uluslararası toplumda ve insan hakları örgütleri arasında yoğun tartışmalara yol açmıştır. FIFA, Katar'daki insan hakları ihlalleri konusunda yeterli adımları atmamakla eleştirilmiştir. Özellikle göçmen işçilere yapılması gereken tazminat ödemesi konusunda FIFA'nın kendi raporundaki tavsiyelere rağmen harekete geçmemesi uluslararası kamuoyunda tepki çekmiştir. Avrupa'daki bazı siyasetçiler ve insan hakları kuruluşları, Katar'daki insan hakları ihlallerini gerekçe göstererek Dünya Kupası'nın boykot edilmesi çağrısında bulunmuştur. 14 Ağustos'ta Al Bandary International Group'un başkent Doha'daki ofisinin önünde toplanan 60'ın üzerindeki işçinin bir kısmı, kendilerine yedi aydır ödeme yapılmadığını belirterek protesto gösterisi düzenledi. Olay yerine giden Katar polisi, güvenlik kanunlarının ihlali gerekçesiyle işçileri gözaltına alarak bir kısmını sınır dışı etti. Bu tür protestolar, işçilerin haklarına yönelik ciddi ihlallerin ve yaşam koşullarının daha geniş bir yansımasıdır. Uluslararası kamuoyu ve insan hakları örgütleri, Katar'daki bu ihlallerin dünya çapında daha fazla görünür olmasını sağlamak için tepkilerini sürdürmüşlerdir.

E-) SOSYAL VE EKONOMİK ETKİLERİ

Katar 2022 Dünya Kupası'nın sosyal etkileri, özellikle göçmen işçilerinin yaşam koşulları ve insan hakları ihlalleri üzerinden yoğunlaşmıştır. Ülke, turnuva için gerçekleştirilen devasa altyapı projeleriyle birlikte büyük bir iş gücü göçü yaşamıştır. Ancak, bu göçmen işçilerin çoğu, son derece kötü yaşam koşullarında çalışmış ve yaşamışlardır. Yetersiz konaklama, düşük ücretler, aşırı çalışma saatleri ve sağlık güvencesi eksiklikleri gibi sorunlar, sosyal eşitsizlikleri daha da derinleştirmiştir. Göçmen işçilerin çoğu, "Kafala" sistemi nedeniyle pasaportlarına el konularak ülkede hapsolmuş, iş değiştirme hakları ve çalışma koşulları büyük ölçüde sınırlanmıştır.

Bu sosyal sorunlar, dünya çapında büyük tepki çekmiş ve uluslararası insan hakları kuruluşları, medya ve bazı politikacılar, Katar'ın insan hakları ihlalleri konusunda harekete geçmesi için baskı yapmıştır. Bu süreçte, işçilerin hakları ve yaşam koşulları hakkında farkındalık artırılmış olsa da bu eleştiriler Katar yönetimi ve FIFA tarafından yeterince dikkate alınmamıştır.

Dünya Kupası, Katar'ın sosyal yapısını da etkilemiş, ancak bu etkinin büyük ölçüde üst sınıftan lehine olduğu görülmüştür. Katar, turnuvayı uluslararası imajını güçlendirmek, turizm ve spor endüstrisini canlandırmak amacıyla bir fırsat olarak kullanmıştır. Ancak, bu ekonomik ve sosyal kalkınma, göçmen işçilerin yaşadığı eşitsizlik ve maruz kaldıkları kötü muamele ile gölgelenmiştir. Sonuç olarak, Katar 2022 Dünya Kupası, ekonomik faydaların yanı sıra sosyal adaletsizliklerin derinleşmesine de neden olmuştur.

F. GÜNÜMÜZ Alt Başlıkları

İnsan hakları pratikte ne kadar evrensel?

Bu evrensellik kimleri kapsıyor?

Bu gibi durumların gerçekleşmemesi için ne gibi yasal düzenlemeler yapılabilir?

İnsan haklarının güvenceye alınması için uluslararası çapta getirilmesi gereken yenilikler neler olabilir?

Ülkelerin politikaları hukuk sistemlerine nasıl yansır?

Bu gibi durumlarda doğru verilere ulaşılmasını sağlamak ve bilgilerin örtbas edilmesini engellemek için nasıl önlemler alınabilir?

Kafala sistemi işçileri nasıl etkiledi?

FIFA ve sponsor şirketlerin sorumluluğu var mı?

Dünya kupası boykot edilmeli miydi?

Büyük spor organizasyonları ve insan hakları çelişkisi nasıl çözülmeli?

GELECEK KAPSAMI:

İşyerlerinde Çalışanlara Yönelik Ayrımcılığın ve Eşitsizliklerin Devam Etmesinin Toplum Üzerindeki Etkileri Nasıl Olacak? (İnsan Hakları Meclisinin çalışma rehberinde yer alan gelecek , kurgusal olarak alternatif bir gelecek olarak yazılmıştır.)

G. GELECEK Konusu ve Açıklaması

A-) GENEL BAKIŞ

Gelecekte işyerlerinde cinsiyet ayrımcılığı ve eşitsizliklerin devam etmesi yalnızca bireylerin kariyer gelişimini sınırlamakla kalmayıp aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda da derin etkilere yol açacaktır. Kadınların işgücüne tam ve eşit katılımının engellenmesi küresel ekonomide ülkelerin büyüme potansiyelinin tamamının değerlendirilememesine sebep olacaktır. Sonuçta nüfusun yarısını oluşturan kesimden tamamen yararlanılamamış olacaktır. Bu da inovasyon ve girişimcilik alanlarında fırsat kayıplarına yol açacaktır. Cinsiyet temelli ücret eşitsizliği ve cam tavan etkisi gibi sorunların devam etmesi toplumsal adaletin

sağlanmasını zorlaştırarak basmakalıp düşüncelerin geleceğe taşınmasına sebep olacaktır. Bunun yanında kadınların liderlik pozisyonlarında yeteri kadar yer alamaması karar alma mekanizmalarının eşitlikten yoksun kalmasına neden olacaktır. Uzun vadede kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını zorlaştırarak cinsiyetler arası eşitliğin korunmasını engelleyecek, şirket sahiplerinin, yöneticilerin ve politikacıların büyük bir çoğunluğunun erkek olması geleceğin ataerkil rejimin modern bir versiyonuna dönüşmeye itecektir. Gereken önlemler şimdiden alınarak cinsiyet rollerinin kişilerin ekonomik özgürlüğünü sınırlamaması ve gelecek nesillerde bu tarz önyargıların oluşmaması için çalışılmalıdır.

B-) 2060: KÜRESEL ÇAPTA DEVRİM: İŞ HAYATINDA YENİ BİR DÖNEM

Kadınlar için 2060 bir dönüm noktasıydı. Çalışma hayatlarında karşılaştıkları eşitsizlikler ve haklarını ihlallerine karşın birleşen kadınlar özellikle Afganistan, İran gibi Orta Doğu ülkelerinde büyük çapta gerçekleşen ayaklanmalar ile fark yarattılar. Bu süreç global bir farkındalık yaratarak sorunun derhal çözülmesi gerektiğini gösterdi bu yüzden bütün Birleşmiş Milletler ülkeleri tarafından katılan Kadın Hakları ve İş Hayatı Sözleşmesi imzalandı.

Bu sözleşme ile:

- Kadınların iş yerlerindeki hakları güvence altına alındı.
- İş yerlerindeki ayrımcılığı engellemek için yeni kanunlar çıkarıldı.
- Kadınların lider pozisyonlarına geçmelerine engel olan sınırlamalar kaldırıldı.
- Cinsiyet eşitliği ekonomik büyümenin temeli olarak görüldü.

Bu değişim kadınları iş hayatında daha yetkin ve aktif hale getirdi ve global kadın istihdamında büyük bir artış gözlemlendi. 2085'ten sonra bu oran dünya genelinde %70'i buldu. Bu şekilde cinsiyet rolleri yeniden tanımlandı.

C-) 2125 KADINLARIN İŞGÜCÜ VE DEMOGRAFİK KRİZ

Ancak kadınların iş hayatına tam zamanlı katılımı beklenmedik bir soruna yol açtı. Kadınların iş hayatına dahil olmasıyla doğum oranları ani bir düşüş yaşadı. Yıl 2075'te küresel nüfus hızla yaşlanmaya ve genç nüfus daralmaya başladı ve birçok ülke ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlikle ilgili endişeler yaşamaya başladı.

Bu krizin önlenmesi için devletler "Annelik Primi" programını başlattı. Bu programla:

- Çocuğu olan kadınlara devlet tarafından maaş ve sosyal avantajlar sağlandı.
- Kadınlara erken emeklilik olanakları sunuldu.
- Esnek çalışma saatleri ve daha uzun doğum izinleri tanındı.

Program kadınlar tarafından ilk başta güzel karşılanırsa da sonrasında beklenmedik sonuçlar doğurdu.

D-) 2080: “ANNELİK PRİMİ”NİN SONUÇLARI

Kadınların iş ve aile hayatlarını dengeli bir şekilde yaşayabilmeleri için oluşturulan bu program kadınların iş hayatından uzaklaşması ve ayrımcılığa sebep olan bir mekanizma haline geldi.

- İşverenler kadınları finansal yük olarak görmeye başladı ve onların yerine yapay zeka ve erkekleri işe almayı tercih etti
- Kadınların işe alım sürecinde gelecekte anne olmayacaklarına dair bir beyan imzalamaları istendi ve süreci zorlaştıran pek çok engel oluşturuldu.
- Kadınlar tekrardan çoğunlukla sadece alt kademelerde çalışabilmeye başladı çünkü pek çok iş yeri her an doğum iznine çıkabilir gerekçesiyle kadınları lider pozisyonlara atamayı reddetti
- “Annelik Primini” alan birçok kadın devlete maddi yük olarak görüldü ve özel sektörlerde çalışan bu kadınlar işten atıldı.
- Erkekler kadınların maddi gelirlerini sadece annelik primine bağlayarak kadınların üst kademelere yükselemeyeceğini bunun için yeterli kapasiteye sahip olmadıklarını savunmaya başladı.

Erkekler ile kadınlar arasındaki ayrım büyüdü ve iki taraf da kendince sebeplerden birbirinden uzaklaştı. Bir tarafta sadece kadın oldukları için birçok işe giremeyen girse de yükselemeyen kadınlar diğer tarafta kadınların kolay yoldan para kazanmasını sindiremeyen ve böyle olacaksa iş hayatına hiç dahil olmamaları gerektiğini düşünen erkekler vardı. Bu gelişmeler kadınların iş hayatındaki yerlerini tekrardan sorgulamalarına sebep oldu ve kadınların doğalarının iş hayatına uygun olmadığına dair inançları geri getirdi. Sonuç olarak kadınlar iş hayatından uzaklaştı ve sosyal rolleri daraldı.

E-)2082: KADINLARIN YÜKSELİŞİ

Kadınlar bu adaletsizliğe karşın sokaklara döküldü ve greve başladı. Hepsi işlerinden ayrılarak bu haksızlığı protesto ettiler. Hala işgücünün büyük bir kısmını oluşturan kadınların ani hareketi küresel dengelerde dengesizliğe sebep oldu.

- Hastaneler hemşirelerin ve doktorların azalmasıyla yeterli sağlık hizmeti verememeye başladı.
- Şirketler beyin gücünün ve çalışanlarının yarısının yokluğundan büyük maddi kayıplar yaşadı.
- Eğitim sektörü kadın öğretmenlerin terkiyle sekteye uğradı
- Henüz işe başlamamış üniversite ve lise öğrencileri geleceklerinin ellerinden alınmasına izin vermemek için protestolara katıldı.
- Bütün sektörlerde yaşanan bu sıkıntılar hayatın durmasına ve ekonomik buhrana sebep oldu.

Bu şekilde kadın hakları tekrardan gündemin en başında yerini aldı.

H. GELECEK Alt Başlıkları

Böyle bir programın oluşturulması iş hayatında cinsiyet eşitliği ilkelerine ne kadar uygun olur?

Kadınların adil bir şekilde iş ve aile yaşamlarını dengelemeleri nasıl sağlanabilir?

İşverenlerin anneleri işe almaktan kaçınması yasal düzenlemelerle önlenebilir mi?

Kadınların sosyal hayatın içindeki rolü neye göre belirlenir?

Kadınların iş hayatındaki yerine dair inanışların temeli neye dayanır?

Kadınların işe alımında yapılan ayrımcılık nasıl tespit edilebilir?

Ülkeler greve karşı nasıl bir politika izlemelidir?

Devlet yönetiminde görevli kadınların bu durumda ne yapması en doğrusu olur?

İ. KAYNAKÇA

- Kazak, İ. (1992). İşçi sendikalarının tarihi gelişimi (İngiltere örneği). In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 37-38, pp. 63-81). Istanbul University. The Guardian. (2021, February 23). *Katar'da Dünya Kupası için yapılan inşaatlarda ölen göçmen işçiler hakkında rapor*. The Guardian. <https://www.theguardian.com>
- Mohajan, H. (2019). The first industrial revolution: Creation of a new global human era.
- **Velvele.net**. (2022, November 20). *Katar 2022: İş cinayetlerinin, kadın ve LGBTIQA düşmanlığının gölgesinde bir Dünya Kupası*. Velvele.net. <https://velvele.net/2022/11/20/katar-2022-is-cinayetlerinin-kadin-ve-lgbtiqa-dusmanliginin-golgesinde-bir-dunya-kupasi/>
- **Al Jazeera**. (2022, December 8). *Katar'da Dünya Kupası inşaatındaki işçi ölümleri: Gerçekler ve rakamlar*. Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com>
- **Human Rights Watch**. (2022). *Katar'daki göçmen işçilerin hak ihlalleri ve Dünya Kupası hazırlıkları*. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org>
- **Amnesty International**. (2021). *Katar'daki göçmen işçilerin koşulları: Uluslararası toplumun tepkisi*. Amnesty International. <https://www.amnesty.org>

- **International Labour Organization (ILO).** (2022). *Katar'daki işçi hakları ve çalışma koşullarına dair ILO raporu.* ILO. <https://www.ilo.org>
- **The New York Times.** (2021, March 2). *Katar'da Dünya Kupası hazırlıkları sırasında ölen işçilerin artan sayısı ve tepkiler.* The New York Times. <https://www.nytimes.com>
- **Gulf Times.** (2021, October 3). *Katar'daki işçi hakları reformları ve uluslararası tepki.* Gulf Times. <https://www.gulf-times.com>
- **Reuters.** (2021, December 7). *Dünya Kupası inşaatlarındaki işçi ölümleri üzerine Katar'a uluslararası baskılar.* Reuters. <https://www.reuters.com>
- **İleri Haber.** (2022, November 25). *Katar 2022: Dünya Kupası inşaatında göçmen işçilerin durumu ve işçi hakları ihlalleri.* İleri Haber. <https://www.ilerihaber.org>
- **Medyascope.** (2021, October 15). *Katar'daki işçi ölümleri ve uluslararası tepki: 2022 Dünya Kupası hazırlıklarının gölgesinde.* Medyascope. <https://medyascope.tv>
- **BBC News.** (2021, November 18). *Katar'daki Dünya Kupası inşaat projelerindeki işçi hakları: Eleştiriler ve reformlar.* BBC News. <https://www.bbc.com/news>
- **Teyit.org.** (2022, December 2). *Katar 2022 Dünya Kupası inşaatı ve işçi ölümleri: Gerçekler ve yalanlar.* Teyit.org. <https://teyit.org>